

مقاله پژوهشی

شناسایی و اولویت‌بندی موانع سرمایه‌گذاری در منطقه ویژه اقتصادی سرخس

دریافت: ۱۴۰۰/۳/۷

پذیرش: ۱۴۰۰/۶/۲۲

حسین معینی، نویسنده مسئول^۱
فرزانه جهرمی^۲

چکیده

کمی با استفاده از جدول مورگان و نمونه‌گیری احتمالی ساده تعداد ۳۵ نفر انتخاب شدند. داده‌های پژوهش در مرحله کیفی از طریق مصاحبه جمع‌آوری گردید و با تحلیل تم مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و در مرحله کمی از طریق پرسشنامه با استفاده از نرم افزارهای «اس پی اس اس» و «اکسل» مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان می‌دهد که در اولویت‌بندی ابعاد اصلی، بعد "ضعف مدیریتی" در رتبه اول، بعد "فراهم نبودن امکانات و زیر ساخت‌ها" در رتبه دوم، بعد "ضعف در قوانین و مقررات" در رتبه سوم، بعد "ضعف در سیستم پولی و بانکی" در رتبه چهارم، بعد "بی‌ثباتی اقتصادی" در رتبه پنجم، بعد "شرایط نامناسب جهت حضور خارجیان" در رتبه ششم، بعد "تبلیغات و اطلاع رسانی ناکافی" در رتبه هفتم و بعد "عدم حمایت مردم منطقه" در رتبه آخر قرار می‌گیرند.

منطقه ویژه اقتصادی سرخس با سه هزار میلیارد تومان سرمایه‌گذاری آستان قدس رضوی و استقرار شرکت‌های صادراتی، همه ظرفیت‌ها و زیرساخت‌ها برای توسعه صادرات و افزایش سهم ایران از بازار آسیای میانه را دارد؛ اما هنوز عزم دولت برای بهره بردن از این ظرفیت بی‌نظیر و به استفاده از آن با هدف تقویت توان اقتصاد ملی جزم نشده است. هدف از این پژوهش شناسایی و اولویت‌بندی موانع سرمایه‌گذاری در منطقه ویژه اقتصادی سرخس می‌باشد. پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی-پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری پژوهش کلیه خبرگان (متخصصان این حوزه و مدیران شرکت‌های فعال در منطقه ویژه اقتصادی سرخس) می‌باشد که در مرحله کیفی با استفاده از روش نمونه‌گیری غیراحتمالی هدفمند نوع گلوله برفی تعداد پانزده نفر و در مرحله

طبقه‌بندی JEL: M1، O16، G32، G24

منطقه ویژه اقتصادی / سرمایه‌گذاری خارجی / سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی / تحلیل تم

۱. مقدمه: طرح مسأله

صادراتی، همه ظرفیت‌ها و زیرساخت‌ها برای توسعه صادرات و افزایش سهم ایران از بازار آسیای میانه را دارد؛ اما هنوز عزم دولت برای بهره بردن از این ظرفیت بی‌نظیر و به استفاده از آن با هدف تقویت توان اقتصاد ملی جزم نشده است. شناسایی و اولویت‌بندی موانع سرمایه‌گذاری در این مناطق و رفع این موانع می‌تواند گامی در جهت حرکت به سمت و سوی توسعه‌یافتگی باشد، با توجه به شکاف تحقیقاتی احساس شده، انجام تحقیقات بیشتر در این حوزه برای بخش‌های مختلف کشور یک ضرورت غیر قابل انکار به‌شمار می‌آید که یکی از مزایای این تحقیق نوآوری مکانی و نوآوری متغیرهای مورد سنجش است. با توجه به مطالب ذکر شده، پژوهش حاضر با هدف شناسایی و اولویت‌بندی موانع سرمایه‌گذاری در منطقه ویژه اقتصادی سرخس به بررسی دیدگاه‌های صاحب‌نظران اقتصادی می‌پردازد. لذا این سوال مطرح می‌شود که به راستی موانع سرمایه‌گذاری در مناطق ویژه اقتصادی سرخس چیست؟ در ادامه ادبیات و مبانی نظری موضوع پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است. سپس روش پژوهش تشریح می‌شود. در بخش بعد نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها نمایش داده می‌شود. نهایتاً بخش آخر به نتیجه‌گیری به همراه ارائه پیشنهادها کاربردی و راه‌کارهای سازنده به‌عنوان ماحصل پژوهش حاضر خواهد پرداخت.

۲. مروری بر ادبیات و پیشینه پژوهش

توسعه اقتصادی نیازمند سرمایه‌گذاری در بخش‌ها و فعالیت‌های مختلف اقتصادی است. بدون سرمایه‌گذاری در پروژه‌های مختلف نمی‌توان انتظار گسترش اشتغال، تولید و رفاه اقتصادی را داشت. بنابراین در کنار نیروی انسانی فراوان و منابع طبیعی سرشار، سرمایه نیز لازم است تا با ترکیب با دیگر عوامل تولید، چرخ اقتصاد را به راه اندازد (معمارزاده طهران و امینی، ۱۳۹۳). از آنجایی که ایران کشوری در حال توسعه، در منطقه ناامن خاورمیانه قرار

دولت‌ها، از سیاست‌های اقتصادی منطقه ویژه اقتصادی برای توسعه، تنوع صادرات، ایجاد شغل و راه‌اندازی فناوری دانش استفاده می‌کنند (ساسنوسکیخ، ۲۰۱۷). همچنین به‌عنوان یک عامل کلیدی به‌شدت بر رشد تولید ناخالص داخلی تأثیر می‌گذارد (پان و نگو، ۲۰۱۶). و به‌عنوان یک ابزار سیاسی، برای تسهیل تجارت و آزادسازی مالی، افزایش بهره‌برداری از منابع، ترویج رشد اقتصادی، تغییرات ساختاری (جی، ۱۹۹۹) و ایجاد جذابیت سرمایه‌گذاری جهت اجرای پروژه‌ها در این مناطق می‌باشد (میاچین، ۲۰۱۵). به همین دلیل، برنامه منطقه ویژه اقتصادی تأثیر مثبتی بر سرمایه‌گذاری دارد (وانگ، ۲۰۱۳). و لزوم توجه به این رویکردها و طرح‌های نوین برنامه‌ریزی از ضروریات اجتناب‌ناپذیر است (علی اکبری و کماسی، ۱۳۹۷). ولی محیط سرمایه‌گذاری در ایران با مشکلات و مسائل فراوان روبه‌رو است (بهریزی مفروزلو و همکاران، ۱۳۹۴). چندین سال است که تجربه نوسان‌های زیاد در این زمینه، تمام حوزه‌های زندگی اجتماعی و اقتصادی را تحت تأثیر قرار داده است (مدودوف، ۲۰۱۶). عمده موانع و محدودیت‌هایی که در زمینه سرمایه‌گذاری می‌توان مطرح کرد عبارت‌اند از: عدم تناسب با شرایط فعلی اقتصاد داخلی و جهانی، مغایرت با قانون اساسی، شفاف نبودن نرخ ارز و... (مهدوی، ۱۳۸۳). حال این سوال مطرح می‌شود که به راستی با توجه به اهمیت ذکر شده سرمایه‌گذاری در مناطق ویژه اقتصادی داخل کشور چرا وضعیت ایران و به خصوص شهرستان سرخس با توجه به زیرساخت‌های غنی که دارد، در سرمایه‌گذاری در بخش‌های زیربنایی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی ضعیف می‌باشد؟ حال در همین مورد سوال می‌شود که به راستی موانع سرمایه‌گذاری در مناطق ویژه اقتصادی سرخس چیست؟

منطقه ویژه اقتصادی سرخس با سه هزار میلیارد تومان سرمایه‌گذاری آستان قدس رضوی و استقرار شرکت‌های

دارد و نیازمند جذب سرمایه‌گذاری برای رشد و شکوفایی اقتصاد خود است در نتیجه ارائه راه‌کارهایی برای جذب این سرمایه‌ها برای کسب منافع لازم ضروری است (جلالی و همکاران، ۱۳۹۶) و شاید ایجاد مناطق ویژه اقتصادی یکی از راه‌کارهایی باشد که امکان رسیدن به این هدف را میسر می‌کند (سلطانی شیرازی، ۱۳۸۷).

اقتصادهای توسعه‌یافته نیز به مناطق ویژه اقتصادی به‌عنوان راهی برای ترویج توسعه اقتصادی در مناطق عقب‌مانده خود متوسل شده‌اند. محبوبیت و اهمیت مناطق ویژه اقتصادی در دو دهه گذشته افزایش یافته است. آن‌ها عموماً یک چارچوب قانونی و محرک دارند که متفاوت از بقیه نقاط کشور است و تمایل به ارائه خدمات زیربنایی اختصاصی دارند (فریک و همکاران، ۲۰۱۸). اما محیط سرمایه‌گذاری در ایران، از عواملی که موجب ایجاد ناامنی در آن شده‌اند رنج می‌برد. برخی از این عوامل، بنیادی و ریشه در فرهنگ یا ساختار سیاسی کشور دارند و برخی دیگر، به رویکرد اقتصادی دولت‌ها، عوامل برون مرزی و عملکرد کارگزاران اقتصادی مربوط می‌شوند (وفا و معمارزاده طهران، ۱۳۹۳).

منطقه ویژه اقتصادی

منطقه ویژه اقتصادی می‌تواند در زمینه‌سازی ظرفیت کشور برای جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و افزایش رقابت در صنعت در حالی که امکان نظارت بیشتر دولتی را فراهم می‌کند، کمک‌کننده باشد (بار، ۲۰۱۸).

اصطلاح "سرمایه‌گذاری" در اقتصاد و امور مالی متفاوت استفاده می‌شود: از نظر اقتصاددانان: شامل کالاها و خدماتی است که در تولید کالاها و خدمات دیگر مورد استفاده قرار می‌گیرد و از دیدگاه امور مالی: اختصاص دادن و سرمایه‌گذاری پول خود به امید به دست آوردن سود و عایدات احتمالی (ریسک) در بلندمدت (زمان) (وارقس و جوزف، ۲۰۱۸).

انواع سرمایه‌گذاری را می‌توان به سه دسته تقسیم کرد:
 ۱- سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی (دوجال و همکاران، ۱۹۹۹؛ احمدزاده و لطفی، ۱۳۹۶ و وفا و معمارزاده طهران، ۱۳۹۳)،
 ۲- سرمایه‌گذاری‌های اجتماعی و ۳- سرمایه‌گذاری‌های انتفاعی (وفا و معمارزاده طهران، ۱۳۹۳).

الزامات و زیرساخت‌های لازم برای جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در ایران

جذب سرمایه‌گذاری خارجی در ایران نیازمند ایجاد شرایط و الزاماتی است که با تحقق این الزامات می‌توان سرمایه‌گذاران خارجی را به انجام سرمایه‌گذاری تشویق و در نتیجه شاهد تقویت اقتصاد، کاهش نرخ بیکاری و افزایش رشد و توسعه اقتصادی در سطح کشور بود (علیزاده، ۱۳۹۵). همچنین از دیدگاه سرمایه‌گذاری، فقدان هر یک از این عوامل می‌تواند به‌عنوان یک مانع برای سرمایه‌گذاران واجد شرایط باشد (بلشاکو و همکاران، ۲۰۱۸). در جدول (۱) به چند مورد از این عوامل اشاره می‌شود.

جدول ۱- الزامات و زیرساخت‌های سرمایه‌گذاری از دیدگاه پژوهشگران مختلف

محقق و سال	الزامات و زیرساخت‌ها
(علیزاده، ۱۳۹۵)	بهبود فضای کسب و کار، اصلاح یا حذف قوانین و مقررات زائد و دست و پاگیر اقتصادی، ثبات سیاست‌های اقتصادی، اجرای صحیح سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، بازنگری در عملکرد اقتصادی دولت، حمایت از تولید در سیاست‌های تجاری، اتخاذ سیاست‌ها و مشوق‌های حمایتی در مورد تولید و سرمایه‌گذاری، ثبات نرخ ارز، توسعه زیرساخت‌های اقتصادی، کاهش فساد (رشوه، پارتی بازی و ...) و تقویت سیستم مالی کشور.
(هی و ژانگ، ۲۰۱۸)	پاسخگویی، ثبات سیاسی، کارایی دولت، کیفیت نظارتی، حاکمیت قانون، کنترل فساد

محقق و سال	الزامات و زیر ساخت ها
(هافمن و همکاران، ۲۰۱۸)	تضمین سلامت و شفافیت مالی
(میترا، ۲۰۱۸)	اصلاح سیستم اداری، فساد و بوروکراسی
(وانگ و همکاران، ۲۰۱۸)	عوامل تعیین کننده سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی توسط قوانین سیاسی، قانونی و اجتماعی، نقش و دخالت دولت، منابع و توانمندی های شرکت، محل سرمایه‌گذاری در خارج از کشور، نوع سرمایه‌گذاری در خارج از کشور که اهم عوامل چون منابع شرکت، منابع تکنولوژیکی، منابع بازاریابی و قابلیت های شرکت است. محل و نوع سرمایه‌گذاری خارجی به سطح مالکیت دولتی و سطح اختیارات بستگی دارد که توسط متغیرهای کنترل دولتی چون عمر شرکت، اندازه شرکت، مالکیت خارجی، منابع مادی، منابع انسانی، نقاط ضعف سازمانی، گروه تجاری، سودآوری، شدت و میزان صادرات، رقابت، سیاست صنعت، بازاریابی بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی تاثیر می‌گذارد.
(ملاندر، ۲۰۱۷)	تاثیر مثبت جریان نقدینگی شرکت بر سرمایه‌گذاری
(گول، ۲۰۱۸)	ازادی تجاری و سیاسی و قانونی
(فریک و همکاران، ۲۰۱۸)	ارائه مشوق های مالی
(سوزیک و همکاران، ۲۰۱۷)	ارتقاء فراینده رشد اقتصادی و توسعه که عوامل دیگری از توسعه مثل: بهتر و کارآمدتر بودن ظرفیت تولید، سطح بالاتر و کیفیت آموزش نیروی کار، کاربرد فناوری جدید و پیشرفت فنی
(رنتچلر و همکاران، ۲۰۱۸)	ایجاد سیستم های نظارت بر عملکرد و افشای اطلاعات و ظرفیت فنی و مدیریتی، آگاهی از ساختار و انتشار اطلاعات و تکنولوژی و نوآوری، زیرساخت برای به اشتراک گذاری اطلاعات و آموزش، زیرساخت برای پیوند به بازار (به عنوان مثال زیرساخت حمل و نقل)، ایجاد موسسات و اصلاحات مالی، الزامات قانونی برای نظارت و افشای کارایی عملکرد و تقویت بخش مالی، امکانات وام اختصاصی برای پروژه های بهره‌وری منابع، توسعه بازارها و زیرساخت ها و تقویت اقتصاد کلان، ایجاد موسسات و پشتیبانی مستقیم از تحقیق و نوآوری، ارتقاء اثربخشی دولت، کیفیت نظارتی، شفافیت و حاکمیت قانون
(پل و بنیتو، ۲۰۱۸)	اندازه بازار میزبان و نزدیکی جغرافیایی، عوامل اقتصادی و راهبردی رشد اقتصادی مانند تجارت دو جانبه و چند جانبه، رشد تولید ناخالص داخلی، دارا بودن منابع، شرایط صنعت و نیروهای نهادی، حمایت دولتی، ساختار صنعتی، اندازه بازار خارجی، نرخ ارز موثر واقعی، ذخایر بین المللی و فضای باز تجاری
(پارک، ۲۰۱۸)	اندازه بزرگ بازار که نشان دهنده در دسترس بودن اطلاعات بیشتر و کیفیت حاکمیت شرکتی، اندازه بازار نیز در برگزیده کیفیت سازمانی و توسعه مالی
(بلشاکو و همکاران، ۲۰۱۸)	بازده سرمایه‌گذاری، تجربه های موفق در اجرای پروژه های سرمایه‌گذاری، قانون گذاری، تعامل کارآمد مقامات دولتی، مشوق های مالیاتی و حمایت مالی
(آلوارز و همکاران، ۲۰۱۸)	کنترل فساد، اثربخشی دولت، ثبات سیاسی و فقدان خشونت، حاکمیت قانون، کیفیت تنظیم شده، صدا و پاسخگویی، همچنین رقابت در بازار، امنیت حقوقی و فساد، موسسات، حاکمیت اجتماعی و ریسک سیاسی

تاثیرات سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی

اثرات سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر توسعه اقتصادی کشور میزبان به راهبردی بستگی دارد که کشور انتخاب کرده است: استراتژی جایگزین واردات یا استراتژی توسعه صادرات که تعداد زیادی از متغیرها در رابطه با ویژگی های هر کشور، بخش های اقتصاد و سرمایه‌گذاری و اثرات مرتبط با وجود دارند که متغیرها را می‌توان از دو منظر در نظر گرفت:

اولا، آنها که مکمل عوامل داخلی تولید و ایجاد شرایط برای اشتغال جدید هستند.
دوم، توسعه کشور میزبان را از طریق انتقال فناوری، آموزش نیروی انسانی، همکاری با اقتصاد محلی و نیز امکان حضور بهتر شرکت های محلی در بازار جهانی را تحریک می‌کند (سوزیک و همکاران، ۲۰۱۷).

جدول ۲- تاثیرات سرمایه داخلی و خارجی

نام محقق و سال	تاثیرات سرمایه داخلی و خارجی
(واتر و ماسو، ۲۰۱۸)	-افزایش رشد اقتصادی در نتیجه بهبود خدمات عمومی / انتقال شیوه‌های مدیریتی به ویژه مدیریت منابع انسانی
(کوزاک، ۲۰۱۸)	-تحریک شرکت‌های سرمایه‌گذار / تمرکز بر بازار کار و ایجاد اشتغال / اثرات مثبت بر دستمزد و اشتغال / تاثیر بر ساختار صادرات و تولید، بازار کار، سرمایه‌گذاری، تعادل پرداخت‌ها، تکنولوژی و تصمیم‌گیری‌های سیاسی در کشور / کاهش تولید ملی در کشور سرمایه‌گذار بدلیل خروج ارز از کشور / افزایش عملکرد تجاری و بهره‌وری کل
(میترا، ۲۰۱۸)	تاثیر مثبت بر تولید ناخالص داخلی / افزایش صادرات / افزایش سرمایه‌گذاری داخلی
(سوزیک و همکاران، ۲۰۱۷)	ارتقاء و تسریع توسعه اقتصادی / پیش نیاز ثبات روندهای اجتماعی و اقتصادی / تامین مالی اقتصاد ملی و جهانی / بالا بردن رشد اقتصادی / تاثیر مثبت بر متغیرهای کلان اقتصادی / انتقال فناوری‌های جدید، مهارت‌ها و تجربیات مدیریتی و کارآفرینی و بازارهای جدید / دستیابی به نرخ‌های سرمایه‌گذاری بالاتر / نرخ بالای درآمد / ارتقاء زیر ساخت‌های موجود / صرفه جویی در هزینه‌های گمرکی / موقعیت نزدیک تر به مشتریان / امکان تحویل سریع و کارآمد / در دسترس بودن اطلاعات درباره ترجیحات و امکان اتخاذ سریع محصولات مطابق با الزامات بازار / افزایش سرمایه‌گذاری داخلی، سرمایه‌گذاری در کالاهای عمومی، ارتباطات و حمل و نقل
(موورا، ۲۰۱۸)	افزایش کارایی و بهره‌وری / رشد اقتصادی و بلوغ اقتصاد کشورهای دریافت‌کننده سرمایه
(باکلی و همکاران، ۲۰۱۸)	دستیابی به اهداف توسعه
(سید، ۲۰۱۸)	ارتقاء توسعه اقتصادی کشور میزبان / ارتقاء کیفیت و کمیت شکل‌گیری سرمایه در کشور میزبان / افزایش پس‌انداز کل کشور / بالابردن سطوح فعالیت اقتصادی و رفاه اجتماعی / انتقال تکنولوژی، مهارت‌های مدیریتی و بازاریابی، اطلاعات بازار، تجربه سازمانی، نوآوری در محصولات و تکنیک‌های تولید و آموزش کارگران / افزایش رقابت در نتیجه افزایش بهره‌وری
(احمد زاده و لطفی، ۱۳۹۶)	جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی / توسعه صادرات و تنوع بخشیدن به آن / ایجاد فرصت‌های شغلی / کسب درآمد ارزی / انتقال تکنولوژی پیشرفته / برقراری ارتباط سیستماتیک میان اقتصاد ملی و اقتصاد جهانی

روند رشد سرمایه‌گذاری در سایر کشورها

در اواخر دهه ۱۹۶۰ تنها ۱۰۰ منطقه آزاد تجاری در دنیا وجود داشت اما در پایان دهه نخست قرن بیست و یکم به ۸۵۰ منطقه در سراسر جهان از آمریکای شمالی تا آفریقا، آسیا و منطقه کارائیب رسید که ۳۲۰ منطقه در آمریکا و مکزیک و ۲۲۵ منطقه در آسیا و ۱۸۰ منطقه در چین و بقیه در سایر نقاط جهان به صورت پراکنده قرار داشت (احمد زاده و لطفی، ۱۳۹۶).

جدول ۳- روند رشد سرمایه‌گذاری در کشورها (چهرمی، ۱۳۹۷)

نام کشور	عملکرد
ترکیه	۴۵ درصد از صادرات ترکیه از طریق مناطق آزاد آن صورت می‌گیرد
چین	کشور چین با داشتن ۱۶۴ منطقه آزاد در سال ۲۰۰۶، ۱۴۵ میلیارد دلار از طریق همین مناطق صادرات و برای ۴۰ میلیون نفر اشتغال‌زایی داشته است
مالزی	رشد تولید ناخالص داخلی مالزی بر اساس داده‌های به‌دست‌آمده از سوی وزارت دارایی - اقتصاد مالزی از سال‌های (۲۰۱۶ تا ۲۰۱۷)، از ۴.۲٪ به ۵.۹٪ صعود کرده
آلبانی	در سال ۲۰۰۸، دولت آلبانی به قانون ویژه‌ای برای ایجاد "مناطق اقتصادی" برای کسب و تشویق سرمایه‌گذاری رای داد. ۹ منطقه اقتصادی که ۸ منطقه به‌عنوان پارک صنعتی و ۱ منطقه به‌عنوان منطقه آزاد طراحی شده بود در سال ۲۰۰۹ با وجود بحران، آلبانی بالاترین نرخ رشد در اروپا را داشت.

علل کاهش و موانع جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی
 در عمل، شرکت‌ها و مناطق با طیف وسیعی از موانع بازار مواجه می‌شوند که مانع سرمایه‌گذاری می‌شود (رنتچلر و همکاران، ۲۰۱۸). تا کنون محققان دسته‌بندی‌های متفاوتی برای موانع سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف ارائه داده‌اند.
 - موریس و آدامکردمونگکول (۲۰۱۱)، در مطالعه‌ای با بررسی داده‌های سالیانه ۴۵ کشور در حال توسعه، عوامل موثر بر سرمایه‌گذاری را شناسایی کردند. آن‌ها نتیجه گرفتند که سرمایه‌گذاری در کشورهایی با شاخص حکمرانی خوب، بیشتر است و فساد و بی‌ثباتی سیاسی مهم‌ترین موانع سرمایه‌گذاری هستند.

- متینگلی (۲۰۰۱)، عوامل تعیین‌کننده سرمایه‌گذاری حوزه شهری را مورد بررسی قرار داده و به این نتیجه دست یافت که موانع اصلی سرمایه‌گذاری شامل عوامل سیاست‌گذاری؛ مانند قوانین و مقررات، موقعیت سیاسی و جغرافیایی، هزینه‌های کاربردی آب و برق و نبود نیروی کار ماهر می‌باشند.
 با مروری بر ادبیات، مهم‌ترین مطالعات صورت گرفته در این زمینه و بخش منطقه ویژه اقتصادی بر اساس جدول (۴) ارائه گردیده است.

جدول ۴- موانع و علل عدم جذب سرمایه داخلی و سرمایه خارجی از دیدگاه پژوهشگران مختلف

نام محقق	سال	عنوان تحقیق	یافته‌های تحقیق
مورا	۲۰۱۸	تجزیه و تحلیل عوامل اقتصادی و سیاسی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی چین بر اساس مدل‌های مرزی	با توجه به نتایج، کارایی سرمایه‌گذاری می‌تواند به وسیله افزایش ثبات سیاسی و کیفیت نظارتی به حداکثر برسد، همچنین بی‌ثباتی سیاسی و اجتماعی، فساد و اقتصاد پنهان، تغییرات پی در پی دولت‌ها، قوانین و مقررات مبهم مانعی برای سرمایه‌گذاری و اقدامات عمومی کارآمد می‌باشد.
پاپادوپولس و همکاران	۲۰۱۸	نقش کشور در جذب سرمایه‌گذاری خارجی؛ ساختار و تصویر کشور	یافته‌ها نشان دهنده این است که عوامل چون اندازه بازار، رشد بازار، زیرساخت، آزادی اقتصاد، دسترسی به منابع طبیعی، فساد، ثبات سیاسی و نرخ ارز به طور گسترده‌ای بر روی جریان‌های سرمایه‌گذاری تأثیر گذار است.
ارشوا	۲۰۱۷	شرایط سرمایه‌گذاری در روسیه و چالش‌های کسب و کار خارجی؛ مورد شرکت‌های ژاپنی	پژوهش فاکتورهای محدودکننده توسعه همکاری جهت سرمایه‌گذاری و ریشه‌های آن را تشریح و راه‌های ممکن برای غلبه بر این چالش‌ها را شناسایی می‌کند. تجزیه و تحلیل نشان می‌دهد که عوامل محدودکننده را با توجه به منشا آنها، می‌توان به ۳ گروه تقسیم کرد: ۱. خارجی - همراه با مسائل مربوط به شرایط سرمایه‌گذاری در روسیه، ۲. داخلی - همراه با ویژگی‌های خاص سیستم تولید و مدیریت ژاپنی، و ۳. سایر عوامل - عوامل اقتصادی که عمدتاً مربوط به فرهنگ تجاری و مسائل مربوط به اطلاعات است.
ساسنوسکیخ	۲۰۱۷	گروه‌های صنعتی در روسیه؛ مناطق ویژه اقتصادی و پارک‌های صنعتی	یافته‌های تحقیق نشان دهنده این بود که اکثر دولت‌های منطقه‌ای هنوز برای جذب سرمایه‌گذاران و توسعه مناطق اقتصادی خود تلاش می‌کنند، که رویکرد دولت برای توسعه این ابتکارات مستلزم اعتماد به دخالت دولت در فرایندهای کسب و کار و جلوگیری از رقابت سالم و همکاری است که عامل مهمی برای مدل گروه صنعتی موفق است. این رویکرد منجر به رشد نوآوری نخواهد شد، به این معنی که مناطق اقتصادی اهداف مورد نظر خود را انجام نخواهند داد.
مگنیرواتاناب و همکاران	۲۰۱۷	ورود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ژاپن؛ نوع شناسی	نتایج مطالعات بیانگر این است که شرکت‌های محلی می‌توانند در کشورهای خارجی پذیرش یا حداقل با شرکت‌های خارجی در کشور خود کار کنند. در هنگام بررسی، به طور معمول روند رسیدگی مستمر به عوامل مرتبط با تناسب استراتژیک و فرهنگی، قابلیت کارکنان و صلاحیت‌های تجاری، مسائل مربوط به سرمایه‌گذاری و تامین مالی، و مسائل حقوقی، مالیاتی و فناوری اطلاعات در ژاپن و در کشورهای با ویژگی‌های مشابه از لحاظ سطح بلوغ، حمایت از تولیدات داخلی و فاصله فرهنگی و نهادی، بود و این که آیا شرکت هدف در وضعیتی قرار دارد که باعث جذب توسط یک شرکت خارجی گردد.

نام محقق	سال	عنوان تحقیق	یافته‌های تحقیق
پان و نگو	۲۰۱۶	تئوری رشد درونی و عملکرد منطقه‌ای: اثرات تعدیل‌کننده مناطق ویژه اقتصادی	یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که تعدادی از عوامل توسعه اقتصادی در سطح منطقه‌ای مهم هستند که عوامل داخلی عبارت‌اند از: سرمایه‌گذاری، سرمایه انسانی، نیروی کار و منطقه ویژه اقتصادی. در حالی که عوامل بین‌المللی شامل سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، تجارت بین‌المللی و درجه آزادی آن می‌باشد.
لیپتاک و همکاران	۲۰۱۵	قانون اساسی منطقه ویژه اقتصادی با توجه به تحلیل گروهی	یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که: در مجموع، فضای لازم برای تاسیس منطقه ویژه اقتصادی در اروپا وجود دارد، و مفاهیم علمی به اندازه کافی مهیا هستند تا در زندگی عملی کاربردی شوند. در نهایت، پیشنهادات مربوط به قانون اساسی منطقه ویژه اقتصادی در منطقه مورد مطالعه وجود دارد.
وانگ	۲۰۱۳	تأثیر اقتصادی مناطق ویژه اقتصادی: شواهدی از شهرداری‌های چین	یافته‌های تحقیق حاکی از آن می‌باشد که سرمایه و همچنین تکنولوژی پیشرفته به طور معمول برای توسعه، مطلوب است. به منظور جذب سرمایه خارجی، افزایش صادرات و جذب تکنولوژی پیشرفته، مناطق ویژه اقتصادی به طور گسترده‌ای به عنوان یک برنامه مبتنی بر موقعیت مورد استفاده قرار می‌گیرند. با این حال، ورود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، سرمایه‌گذاری داخلی را از بین نمی‌برد.

۳. روش و فرایند تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر رویکرد، استقرایی است؛ این تحقیق یک تحقیق پیمایشی است. روش‌های گردآوری اطلاعات در این پژوهش چون از نوع کیفی- کمی بوده، روش تحقیق آمیخته می‌باشد چراکه آمیزه‌ای از روش‌های تحقیق کتابخانه‌ای و میدانی است. در روش کتابخانه‌ای از طریق مطالعات کتابخانه‌ای، ادبیات موضوع و پیشینه تحقیق و نیز چارچوبی مناسب برای موضوع فراهم شد. در روش میدانی تحقیق، از طریق مصاحبه و پرسشنامه، داده‌های مورد نیاز برای تأیید و یا رد فرضیه‌های تحقیق گردآوری شد. در این تحقیق، روایی پرسشنامه، با تدوین پرسش‌ها بر اساس تحلیل تم مصاحبه‌های انجام شده و اظهارنظر و تأیید اساتید حاصل شده است. به منظور کسب پایایی پرسشنامه از روش ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. بدین صورت که در ابتدا ۳۵ پرسشنامه بین پرسش‌شوندگان توزیع و جمع‌آوری شد. آلفای کرونباخ که با استفاده از نرم‌افزار spss محاسبه گردید برابر ۰/۸۱۴ می‌باشد. از آنجایی که این ضریب بالاتر از ۰/۷ می‌باشد، بنابراین پرسشنامه تدوین شده به عنوان ابزار گردآوری اطلاعات از پایایی قابل قبولی برخوردار می‌باشد و به عنوان پرسشنامه نهایی بین نمونه انتخابی از جامعه آماری توزیع گردید در نتیجه ۴۰ پرسشنامه بین

متخصصین این حوزه و مدیران شرکت‌های فعال در منطقه ویژه اقتصادی سرخس توزیع گردید. که در موقع برگشت پاسخ‌ها، ۳۵ پرسشنامه برگشت داده شد که در نهایت ۳۵ مورد پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

با توجه به این‌که منطقه ویژه اقتصادی سرخس زیرمجموعه‌ای از مناطق ویژه اقتصادی کشور می‌باشد. لذا جامعه آماری این تحقیق کلیه خبرگان (متخصصان این حوزه و مدیران شرکت‌های فعال در منطقه ویژه اقتصادی سرخس) در نظر گرفته شد که طبق آمار تعداد کل آن، ۴۵ نفر می‌باشد. در مرحله کیفی حجم نمونه با استفاده از نمونه‌گیری گلوله برفی تا اشباع نظری پانزده نفر برای مصاحبه انتخاب گردید. در مرحله کمی با استفاده از جدول کرجسی- مورگان ۴۰ نفر، جهت پرسشنامه با روش نمونه‌گیری احتمالی به صورت تصادفی تعیین گردید.

۴. یافته‌های تحقیق

تجزیه و تحلیل جمعیت شناختی

اطلاعات مربوط به آمار توصیفی پژوهش شامل جنسیت، سن، تحصیلات و سابقه فعالیت در منطقه ویژه اقتصادی سرخس پاسخ‌دهندگان می‌باشد که نتایج آن را این گونه می‌توان در جدول (۵) بیان نمود.

جدول ۵- خصوصیات جمعیت شناختی نمونه

متغیر	سطوح	درصد	متغیر	سطوح	درصد
جنسیت	مرد	۱۰۰	تحصیلات	لیسانس	۴۵/۷
	زن	۰		فوق لیسانس	۳۴/۲
				دکتری	۲۰
سن	کمتر از ۴۰ سال	۲۵/۷	سابقه فعالیت در منطقه ویژه اقتصادی سرخس	۱ سال تا ۵ سال	۳۴/۲
	۴۰-۵۰ سال	۴۲/۸		۶ سال تا ۱۰ سال	۴۲/۸
	بالای ۵۰ سال	۳۱/۴		به سال	بالای ۱۱ سال

یافته‌های پژوهش در بخش کیفی

جهت طراحی پرسشنامه محقق ساخته برای مرحله کمی استفاده گردید.

با مطالعه دقیق متون مصاحبه‌ها، در ابتدا برای هر یک از مصاحبه‌های تهیه شده تمامی ایده‌های مستقل در قالب مفاهیم (مانند «تدوین استراتژی‌هایی برای جمع کردن سرمایه‌های اندک و زیاد مردم و آموزش مردم جهت سرمایه‌گذاری در تولید کالاهای داخلی») و تم‌های فرعی (مانند «عدم مشارکت مردم بومی در سرمایه‌گذاری») شناسایی و سپس به هر کدام یک کد اختصاص داده شد. سپس بر اساس تمامی تم‌های فرعی شناسایی شده در کل تحقیق، دسته‌بندی کلی‌تری انجام شد که منجر به شناسایی تم‌های اصلی مانند «عدم حمایت مردم منطقه» و «تبلیغات و اطلاع رسانی ناکافی» گردید. در ادامه نیز نتایج حاصل از این فرایند به صورت جدول (۶) جمع‌بندی شده که در بردارنده تمامی تم‌های فرعی و اصلی می‌باشد.

در این بخش شواهد گفتاری حاصل از مصاحبه‌های بدون ساختار انجام شده با نخبگان و مسئولین با استفاده از روش شش مرحله‌ای تحلیل تم، منجر به شناسایی مفاهیم و تم‌های اصلی و فرعی گردید که پس از سنجش روایی محتوا

جدول ۶- کد بندی تم‌های فرعی و اصلی مصاحبه‌ها

عنوان تم اصلی	کد تم اصلی	عنوان تم فرعی	کد تم فرعی
عدم حمایت مردم منطقه	۱	عدم مشارکت مردم بومی در سرمایه‌گذاری	۱۹
		عدم استقبال مردم سرخس، در خرید تولیدات منطقه	۵
		عدم انگیزه مردم بومی جهت راه اندازی کسب و کارها در این منطقه	۱۶
ضعف در قوانین و مقررات	۲	ابهام در قوانین و مقررات مرتبط با سرمایه‌گذاری	۱۳
		ناهماهنگی قوانین مناطق ویژه کشور با قوانین بین‌المللی	۷
		پارتی بازی و دور زدن قوانین	۲۲
		دخالت بدون برنامه دولت	۱۰
فراهم نبودن امکانات و زیرساخت‌ها	۳	ضعف در امکانات و تاسیسات زیر بنایی	۲۸
		ناکافی بودن بسترها و زیرساخت‌های فیزیکی	۲۵
		کمبود نیروی ماهر	۱۵
بی‌ثباتی اقتصادی	۴	نوسانات ارزی	۹
		نوسان قیمت منابع اولیه	۸
		ذهنیت نسبت به بی‌ثباتی اقتصادی	۲۱
		وضع تحریم‌ها علیه جمهوری اسلامی ایران	۶

کد تم فرعی	عنوان تم فرعی	کد تم اصلی	عنوان تم اصلی
۱۴	عدم اطلاع رسانی و تبلیغات در زمینه قابلیت‌ها و ظرفیت‌های موجود منطقه	۵	تبلیغات و اطلاع رسانی ناکافی
۲۰	عدم اطلاع رسانی مناسب از خط مشی‌های روشن مرتبط با سرمایه‌گذاری		
۱۱	تبلیغات ضعیف در بین مردم منطقه جهت حمایت از کالای داخلی		
۲۳	ناهماهنگی بین دستگاه‌های مختلف اجرایی	۶	ضعف مدیریتی
۳	تجربه کم مدیران عالی		
۲۶	نبود راهبردی مشخص		
۲۷	بوروکراسی زائد اداری		
۴	بازارهای اعتباری ناکافی	۷	ضعف در سیستم پولی و بانکی
۲	عدم وجود شعب ارز دولتی و سامانه ثبت سفارش ارز در منطقه		
۱۲	فساد و هزینه‌های گزاف معاملات		
۲۹	عدم در نظر گرفتن شرایط ویژه سرمایه‌گذاران خارجی	۸	شرایط نامناسب جهت حضور خارجی‌ان
۱۷	مشکلات در استخدام کارمندان خارجی در منطقه		
۲۴	ذهنیت منفی نسبت به سرمایه‌گذاران خارجی		
۱	ارتباط ضعیف بین ایرانیان و اتباع خارجی		
۱۸	تبعیض بین سرمایه‌گذاران خارجی و سرمایه‌گذاران داخلی		

نتایج بخش کمی

به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات در مرحله کمی، از نرم افزار SPSS و اکسل استفاده شده است و جهت تحلیل داده‌های حاصل از اعتبارسنجی و وزن‌دهی موانع مؤثر بر سرمایه‌گذاری در منطقه ویژه اقتصادی سرخس و همچنین برای بررسی نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگروف اسمیرنوف و برای تایید و یا رد شدن کدها از آزمون دوجمله‌ای استفاده شده است. در انتها به منظور تحلیل داده‌های حاصل از وزن‌دهی و رتبه‌بندی کدها و شاخص‌ها از روش ضریب میانگین موزون استفاده شده است.

در صورتی که sig برای تمامی ابعاد کوچکتر از پنج صدم باشد، فرض صفر (نرمالیتت بودن متغیرها) رد و فرض مقابل (عدم نرمالیتت بودن متغیرها) مورد تایید می‌باشد (خاکی، ۱۳۹۱). لذا برای تحلیل نتایج نرمالیتت بودن داده‌ها، چون

نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف، سطح معناداری آن برای همه متغیرهای پژوهش کمتر از ۰٫۰۵ می‌باشد، فرض یک مبنی به اینکه متغیرها از توزیع غیر نرمال برخوردارند، تأیید می‌گردد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان به آزمون کردن سؤالات بر اساس آزمون‌های ناپارامتریک پرداخته می‌شود. نتایج آزمون دوجمله‌ای جهت بررسی تایید یا عدم تایید توزیع داده‌ها بیانگر آن است که؛ از آنجاکه sig برای تمامی ابعاد کوچک‌تر از پنج صدم می‌باشد، پس فرض صفر رد (شاخص‌ها و عوامل ذکرشده را نمی‌توان به‌عنوان یکی از موانع مؤثر بر سرمایه‌گذاری در منطقه ویژه اقتصادی سرخس نظر گرفت) و فرض مقابل (شاخص‌ها و عوامل ذکرشده را می‌توان به‌عنوان یکی از موانع مؤثر بر سرمایه‌گذاری در منطقه ویژه اقتصادی سرخس نظر گرفت) (ادعا) مورد تایید می‌باشد. بنابراین می‌توان گفت، تمامی شاخص‌های مربوطه، مورد تایید می‌باشند.

وزن شاخص ها و ابعاد اصلی

در این قسمت برای محاسبه رتبه و وزن هر یک از شاخص ها از روش میانگین موزون استفاده شده است. بدین منظور، ارزش هر گویه که بر اساس طیف لیکرت عددی بین ۱ تا ۵ است در فراوانی نسبی هر یک از گویه ها که بر اساس داده های استخراج شده از پرسشنامه اول به دست آمده است، ضرب می شود. مجموع این حاصل ضرب ها، ارزش هر شاخص را به دست می آورد. از آن جا که برای تحلیل هر عامل لازم است تا این اعداد بین صفر و یک باشد، این ارزش ها باید نرمال سازی شود. بدین منظور مجموع ارزش های هر عامل جمع شده و عددی به دست می آید که ارزش هر شاخص بر این عدد تقسیم می شود. بدین ترتیب ارزش هر یک از شاخص ها نرمال شده و می توان از آنها برای محاسبه هر عامل استفاده نمود. بعد از محاسبه وزن نهایی ابعاد اصلی، عوامل با توجه به جدول (۷) به ترتیب از رتبه اول تا هشتم تقسیم بندی گردید.

جدول ۷- وزن ابعاد اصلی

عوامل	ارزش محاسبه شده هر حوزه	وزن عوامل
ضعف مدیریتی	۴,۰۵۳	۰,۱۳۸
فراهم نبودن امکانات و زیر ساخت ها	۳,۸۸۳	۰,۱۳۳
ضعف در قوانین و مقررات	۳,۸۷۰	۰,۱۳۲
ضعف در سیستم پولی و بانکی	۳,۸۳۶	۰,۱۳۱
بی ثباتی اقتصادی	۳,۵۷۰	۰,۱۲۲
شرایط نامناسب جهت حضور خارجیان	۳,۳۷۵	۰,۱۱۵
تبلیغات و اطلاع رسانی ناکافی	۳,۳۴۶	۰,۱۱۴
عدم حمایت مردم منطقه	۳,۲۴۶	۰,۱۱۲

۵. جمع بندی و توصیه های سیاستی

در این مطالعه عواملی که مانع سرمایه گذاری در منطقه ویژه اقتصادی سرخس می شود مورد بررسی قرار گرفت. با عنایت

به تجربه سایر کشورها و توصیه اکثر کارشناسان، آزادسازی سرمایه گذاری در کشورهای در حال توسعه نظیر ایران که دارای ساختار مالی ناکارا و شکننده هستند امریست تدریجی، که باید با احتیاط صورت گیرد. با توجه به روند کنونی جهانی شدن، جهت جذب سرمایه گذاری داخلی و خارجی در منطقه ویژه اقتصادی سرخس، مدیریت کارآمد و توسعه منابع انسانی و مالی از اهمیت ویژه ای برخوردار است و باید در راستای اصلاح موانع موجود در این منطقه جهت رونق و توسعه سرمایه گذاری و اشتغال و رفع بیکاری گام برداشت. طبق جدول (۸) تمامی موانع سرمایه گذاری موجود در منطقه ویژه اقتصادی سرخس اولویت بندی گردیده که باید با توجه به اهمیت و ضرورت هر بخش راه کارهایی سازنده ارائه داد.

جدول ۸- اولویت بندی موانع سرمایه گذاری در منطقه ویژه

اقتصادی سرخس

رتبه	ابعاد اصلی	رتبه	ابعاد فرعی
۱	ضعف مدیریتی	۱	تجربه کم مدیران عالی
		۲	بوروکراسی ژاندارا
		۳	نبود راهبرد مشخص
		۴	ناهماهنگی بین دستگاه های مختلف اجرایی
۲	فراهم نبودن امکانات و زیر ساخت ها	۱	ناکافی بودن بسترها و زیر ساخت های فیزیکی
		۲	کمبود نیروی ماهر
		۳	ضعف در امکانات و تاسیسات زیر بنایی
۳	ضعف در قوانین و مقررات	۱	پارتی بازی و دور زدن قوانین
		۲	ناهماهنگی قوانین مناطق ویژه کشور با قوانین بین المللی
		۳	دخالت بدون برنامه دولت
		۴	ابهام در قوانین و مقررات مرتبط با سرمایه گذاری

با توجه و جدیت مسئولین امر موجبات رشد و شکوفایی منطقه ویژه اقتصادی سرخس را فراهم نمود.

میزان سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی انجام شده در مناطق آزاد، بر تولیدات این مناطق تاثیری مثبت داشته اما این تاثیرگذاری از لحاظ آماری معنادار نبوده لذا مناطق آزاد تجاری در ایران نتوانسته به اهداف تعیین شده و گسترش صادرات کمک قابل توجهی نماید و در همان مراحل اولیه اهداف خود می‌باشد (عسکری و جعفری، ۱۳۹۵). اگرچه با توجه به اهمیت سرمایه‌گذاری و بالا بودن نرخ بیکاری در ایران، اقدامات مهمی در توسعه سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی صورت گرفته اما علی‌رغم همه اقدامات انجام شده، مسائل و مشکلات فراوانی در جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی وجود دارد (دودانگی ۱۳۹۵). در ادامه به کاربردی‌ترین پیشنهادات مطابق با موانع موجود در منطقه ویژه اقتصادی سرخس اشاره گردیده است و امید است که در سایر مناطق ویژه اقتصادی نیز این پژوهش‌های کاربردی انجام گیرد.

۱- با توجه به اولین مانع عمده در سرمایه‌گذاری در منطقه ویژه اقتصادی سرخس که ضعف مدیریتی می‌باشد می‌توان برای بعد فرعی اول که تجربه کم مدیران عالی است؛ حاکمیت شایسته سالاری و تناسب سابقه مدیران منطقه ویژه اقتصادی سرخس با پست و جایگاهی که قرار است در آن مشغول به کار گردند و همچنین، با برگزاری دوره‌ها و کلاس‌های آموزشی برای مدیران، به حل مشکلات تجاری ناشی از عدم تعهدات با تجار کشورهای هدف صادراتی به خاطر ناکارآمدی و نابلدی مدیران دولتی با صدور دستورالعمل‌های غیرمرتبط و بعضاً ناشدنی اقدام نمود. برای بعد فرعی دوم که بوروکراسی زاید اداری می‌باشد؛ به تفویض اختیارات از ادارات کل به ادارات شهرستان اقدام نمود و به عبارتی مدیران کل استان باید به مدیران شهرستان‌ها اختیار صددرصدی بدهند و شهرستان نیز با این اختیار

رتبه	ابعاد اصلی	رتبه	ابعاد فرعی
۴	ضعف در سیستم پولی و بانکی	۱	بازارهای اعتباری ناکافی
		۲	عدم وجود شعب ارز دولتی و سامانه ثبت سفارش ارز در منطقه
		۳	فساد و هزینه‌های گزاف معاملات
۵	بی‌ثباتی اقتصادی	۱	ذهنیت نسبت به بی‌ثباتی اقتصادی
		۲	وضع تحریم‌ها علیه جمهوری اسلامی ایران
		۳	نوسانات ارزی
		۴	نوسان قیمت منابع اولیه
۶	شرایط نامناسب جهت حضور خارجی‌ان	۱	ارتباط ضعیف بین ایرانیان و اتباع خارجی
		۲	تبعیض بین سرمایه‌گذاران خارجی و سرمایه‌گذاران داخلی
		۳	عدم در نظر گرفتن شرایط ویژه سرمایه‌گذاران خارجی
		۴	مشکلات در استخدام کارمندان خارجی در منطقه
		۵	ذهنیت منفی نسبت به سرمایه‌گذاران خارجی
۷	تبلیغات و اطلاع رسانی ناکافی	۱	تبلیغات ضعیف در بین مردم منطقه جهت حمایت از کالای داخلی
		۲	عدم اطلاع رسانی و تبلیغات در زمینه قابلیت‌ها و ظرفیت‌های موجود منطقه
		۳	عدم اطلاع رسانی مناسب از خط مشی‌های روشن مرتبط با سرمایه‌گذاری
۸	عدم حمایت مردم منطقه	۱	عدم استقبال مردم سرخس، در خرید تولیدات منطقه
		۲	عدم انگیزه مردم بومی جهت راه‌اندازی کسب‌وکارها در این منطقه
		۳	عدم مشارکت مردم بومی در سرمایه‌گذاری

بنابراین با توجه به اولویت‌بندی‌های صورت گرفته موانع مدنظر، لازم است با اتخاذ استراتژی‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی و واقع بینانه در جهت رفع این موانع اقدام نمود و

تام حل مشکلات شرکت‌ها را تسریع کنند، نه اینکه هر روز از شهرستان با استان مکاتبه شود و در نهایت هم مشکلات لاینحل باقی بماند. همچنین می‌بایست اقدام به از بین بردن دور باطل پیگیری‌ها در ادارات دولتی نمود. به گفته کارشناسان، عمده موانعی که منطقه ویژه اقتصادی سرخس و شرکت‌های سرمایه‌گذار با آن روبه‌رو هستند، موانعی است که در ادارات دولتی قابل رفع شدن است و فقط اراده‌ای می‌خواهد که این مشکلات را حل کند. چرا که، وقتی مشکلات با برخی مدیران استان مطرح می‌گردد، موضوع به معاونان و در نهایت کارشناسان ارجاع می‌شود و در یک دور باطل می‌افتد. برای بعد فرعی سوم که نبود راهبرد مشخص می‌باشد؛ فقط واردات کالای ضروری و مایحتاج مردم در برنامه عملی دولت صورت گیرد. بدین صورت که؛ در این منطقه فقط کالاهایی وارد می‌شود که احتیاج دولت بوده و مایحتاج ضروری مردم است، و کالاهایی که خارج از این حوزه باشند در فهرست کالاهای وارداتی این منطقه قرار نگیرد. برای بعد فرعی چهارم که ناهماهنگی بین دستگاه‌های مختلف اجرایی است؛ می‌توان ستاد ویژه برای حل مشکلات تشکیل داد. به این صورت که با هدف تسهیل شرایط برای سرمایه‌گذاران و رفع موانع تولیدکنندگان و صادرکنندگان، ستاد ویژه‌ای را تشکیل داده و تلاش گردد تا با همکاری مدیران شهرستان، استان و در صورت نیاز مسئولان ملی، روند رسیدگی به مشکلات این حوزه و حل شدن آن را سرعت ببخشد.

۲- در راستای دومین مانع که فراهم نبودن امکانات و زیرساخت‌ها می‌باشد، برای بعد فرعی اول که ناکافی بودن بسترها و زیر ساخت‌های فیزیکی می‌باشد، می‌توان با ایجاد زیرساخت برای حمل و نقل جاده‌ای، ریلی و هوایی در جهت رفع این مشکل اقدام نمود. دو سوم ترانزیت کشور از شهرستان سرخس انجام می‌شود و این یعنی یک ظرفیت بسیار بالا برای صادرات کالا

به آسیای میانه. فرودگاه سرخس جزئی از منطقه ویژه اقتصادی این شهرستان است و هرچند در حال حاضر فعال نیست؛ اما چنانچه هر شرکت تجاری تمایل به استفاده از ترانزیت هوایی داشته باشد، امکان آماده‌سازی آن خواهد بود. برای بعد فرعی دوم که کمبود نیروی ماهر می‌باشد، می‌توان با احداث یک شهرک به نام منطقه ویژه اقتصادی با شرایط رفاهی عالی در شهرستان، از نیروهای متخصص و کاردان سایر استان‌ها و حتی کشورهای همسایه جهت سکونت در شهرستان و آموزش به نیروهای بومی استفاده نمود. برای بعد فرعی سوم که ضعف در امکانات و تاسیسات زیربنایی است، می‌توان با فراهم‌سازی شرایط، زمینه‌ای برای ثبت و اجرای طرح‌های کارا و مفید افراد نخبه را در این منطقه فراهم نمود. همچنین بستری برای فیبرهای نوری و اینترنت پرسرعت در این مناطق فراهم نمود.

۳- با توجه به ضعف در قوانین و مقررات، سومین مانع سرمایه‌گذاری، برای بعد فرعی اول که پارتی بازی و دور زدن قوانین می‌باشد، با وجود تعداد زیادی قوانین در این حوزه‌ها متاسفانه بیشترین ضعف مربوط به حوزه اجرایی این قوانین می‌باشد و مشکلات از همین ضعف اجرایی قوانین نشات می‌گیرد. که پیشنهاد می‌شود، از ادارات بازرسی و نهادهای نظارتی که کنترل دقیق و واکنش قوی‌تر دارند استفاده گردد. برای بعد فرعی دوم که ناهماهنگی قوانین مناطق ویژه کشور با قوانین بین‌المللی می‌باشد، می‌توان با برگزاری همایش‌ها و سمینارهای مشترک برای تولیدکنندگان داخلی توسط اتاق بازرگانی و صنایع و معادن استان زمینه آشنایی با قوانین و مقررات تجاری و گمرکی در جهت حفظ تمامیت بازار هدف فراهم گردد. برای بعد سوم، که دخالت بدون برنامه دولت می‌باشد. می‌توان کندی روند صدور مجوزها که همان پاشنه آشیل ماجرا است را به‌عنوان مانعی در تسریع کارها دانست و حل و فصل

آن راهی جز اراده قوی و هماهنگی دستگاه‌های متولی از جمله استانداری، اتاق بازرگانی و ادارات کل مرتبط ندارد. چرا که تا رسیدن به پایان کار متاسفانه برخی از مجوزها به دلیل پایان مهلت شان اعتبار خود را از دست می‌دهند یا تا رسیدن به مراحل انتهایی، قوانین جدید تصویب می‌گردد که بعضاً باعث نقض شیوه و روش طی شده می‌گردد. برای بعد فرعی چهارم که ابهام در قوانین و مقررات مرتبط با سرمایه‌گذاری می‌باشد، می‌توان پیشنهاد نمود که؛ باید تمامی دستگاه‌های دولتی در استان به صورت میدانی به سراغ شرکت‌ها و حوزه‌های مرتبط بروند، مشکلات را جویا شوند و در کمترین زمان تصمیم‌گیری لازم را داشته باشند تا سرمایه‌گذار و تولیدکننده تکلیف خودش را بدانند. به عبارتی، هر شرکتی که بخواهد کار تولیدی انجام دهد، بدون مشکل نخواهد بود و وظیفه منطقه ویژه سرخس و مدیران استان و شهرستان، رفع همین مشکلات است؛ به همین دلیل در همان ابتدای کار باید به سرمایه‌گذار گفته شود چه مواردی قابل حل است و چه مواردی طبق قانون و مقررات حل شدنی نیست تا سرمایه‌گذار تکلیفش را بداند.

۴- در جهت ضعف در سیستم پولی و بانکی، چهارمین مانع عمده سرمایه‌گذاری در این منطقه، برای بعد فرعی اول که بازارهای اعتباری ناکافی می‌باشد، می‌توان با همکاری متقابل دولت و مجلس جهت ایجاد طرح‌هایی که حمایت از تولید داخلی و صادرات کالاهای غیرنفتی را در اولویت قرار می‌دهند اعتبارهایی را اختصاص داد. برای بعد فرعی دوم که، عدم وجود شعب ارز دولتی و سامانه ثبت سفارش ارز در منطقه می‌باشد. متاسفانه اغلب بانک‌های کشور به نوعی در حد بانک‌هایی که بخواهند در معاملات جهانی نقش‌آفرینی کنند نیستند. و شاید به دلیل تحریم‌ها، واحدها در این بانک‌ها کوچک‌تر شده یا دیگر توجهی

به این موضوعات ندارند. به عبارتی بخش بانکی از استانداردسازی قابل قبولی برخوردار نیست لذا باید در جهت این استانداردسازی‌ها گام برداشت. و با ارائه طرح‌های توجیهی و اهمیت مبادلات بین‌المللی در راستای تاسیس شعب ارائه‌دهنده ارز دولتی و سامانه ثبت سفارش ارز در منطقه اقدام نمود. برای بعد فرعی سوم که فساد و هزینه‌های گزاف معاملات با طراحی سامانه‌ای جهت شفاف‌سازی و ثبت و رسیدگی به شکایات در این سامانه با هیات نظارتی و ورود بازرسی قوه قضاییه منطقه در جهت حل این معطل‌گام برداشت.

۵- با عنایت به پنجمین مانع عمده که بی‌ثباتی اقتصادی می‌باشد و باتوجه به وضع تحریم‌ها و سخت‌تر شدن شرایط همکاری و روابط اقتصادی با کشورهای هم‌مرز منطقه و سایر بازارهای مهم بین‌المللی نمی‌توان چندان به رونق سریع زود هنگام دست پیدا کرد. برای بعد فرعی اول که ذهنیت نسبت به بی‌ثباتی اقتصادی می‌باشد می‌توان با واگذاری بازار به شرایط عرضه و تقاضای بازار که باعث تثبیت قیمت‌ها می‌گردد در این راستا اقدام نمود. برای بعد فرعی دوم که وضع تحریم‌ها علیه جمهوری اسلامی ایران است، می‌توان با ایجاد نوآوری و کارآفرینی در زمینه تولیدات داخلی، بلکه با صادرات این کالاها به بازار هدف، متناسب با فرهنگ و اقلیم بازار مورد نظر، نه تنها می‌توان از خروج ارز جلوگیری نمود بلکه باعث ارز آوری برای کشور و به تبع آن موجب تثبیت قیمت‌ها و جلوگیری از نوسان قیمت منابع می‌گردد. برای بعد فرعی سوم که نوسانات ارزی می‌باشد، می‌توان از تولیدات و مواد اولیه داخلی که کمتر مرتبط با شرایط و نوسانات ارزی می‌باشد استفاده نمود. همچنین وارد قراردادهای پیش‌فروش طولانی‌مدت که صرفه اقتصادی دارند شوند تا کمتر تحت‌تاثیر نوسانات ارزی جهانی که معمولاً صعودی هست قرار بگیرند. برای بعد فرعی

چهارم که نوسان قیمت منابع اولیه است، تردیدی وجود ندارد که استفاده از فرصت‌های صادراتی می‌تواند ارزآوری قابل توجهی برای کشور داشته باشد و بسیاری از مشکلات کشور را حل کند، به همین دلیل با همه توان باید به دنبال ایجاد شرایطی برای تسهیل صادرات بود تا نه تنها شرکت‌های فعال در منطقه، بلکه صادرکنندگان استان خراسان رضوی و سایر استان‌ها در سطح کشور بتوانند کالای خود را با کمترین دغدغه به کشورهای آسیای میانه، روسیه و حتی چین صادر کنند.

۶- با توجه به شرایط نامناسب جهت حضور خارجیان، که ششمین مانع عمده سرمایه‌گذاری در منطقه ویژه اقتصادی سرخس می‌باشد، برای بعد فرعی اول که ارتباط ضعیف بین ایرانیان و اتباع خارجی می‌باشد، با افزایش روابط متقابل سیاسی و اقتصادی با کشورهای دیگر که از لحاظ تجاری مکمل یکدیگر هستند و افزایش همکاری‌های منطقه‌ای با کشورهای عضو آکو که منجر به مزیت رقابتی برای کشورمان می‌شود موجبات ورود سرمایه‌گذاران خارجی برای انتقال و تبادل دانش و فناوری را برای کشورمان فراهم گردد. برای بعد فرعی دوم که تبعیض بین سرمایه‌گذاران خارجی و سرمایه‌گذاران داخلی می‌باشد، می‌توان با تخصیص دادن شعب یا واحد مجزا جهت پیگیری و اجرا و رفع مشکلاتی که در این حوزه برای سرمایه‌گذاران خارجی وجود دارد، عمل نمود. برای بعد فرعی سوم که عدم در نظر گرفتن شرایط ویژه سرمایه‌گذاران خارجی می‌باشد پیشنهاد می‌شود که اعطای امتیاز به سرمایه‌گذاران خارجی از طریق دادن محل اسکان، محل تحصیل برای فرزندان، ویزا بدون محدودیت برای سفر به کشورشان در هر زمان و داده شود. برای بعد فرعی چهارم که مشکلات در استخدام کارمندان خارجی در منطقه است می‌توان با تصویب قوانین و شرایطی که امکان انتقال دانش و مهارت متخصصین خارجی به بومیان در شهرستان

سرخس و ارائه آموزش از جانب خارجیان باشد در جهت رفع این مشکل گام برداشت. برای بعد فرعی پنجم که ذهنیت منفی نسبت به سرمایه‌گذاران خارجی است می‌توان، با فرهنگ‌سازی و تبلیغات مناسب و شفاف‌سازی و مفهوم‌سازی در جهت ارائه فواید ورود و سرمایه‌گذاری سرمایه‌گذاران خارجی این ذهنیت منفی را به ذهنیت مثبت و راغب کردن اشخاص سرخس به پذیرش خارجیان تبدیل نمود.

۷- با توجه به هفتمین مانع سرمایه‌گذاری که تبلیغات و اطلاع‌رسانی ناکافی می‌باشد، برای بعد فرعی اول که تبلیغات ضعیف در بین مردم منطقه جهت حمایت از کالای داخلی می‌باشد می‌توان از ظرفیت اطلاع‌رسانی شهرداری مانند بیلبوردها و مکان‌هایی که قابلیت تبلیغاتی دارد، برای تبلیغات بهره‌گیری نمود. همچنین از ظرفیت صدا و سیما نیز جهت معرفی تولیدات و خدمات منطقه استفاده نمود. حتی از ائمه جماعات مساجد شهرستان سرخس، نیز می‌توان جهت این اطلاع‌رسانی به مردم منطقه بهره برد و در واقع روی این موضوع به عنوان یک تبلیغ متمرکز شوند. برای بعد فرعی دوم که عدم اطلاع‌رسانی و تبلیغات در زمینه قابلیت‌ها و ظرفیت‌های موجود منطقه است. در جهت حل این مشکل می‌توان با طراحی بیلبوردها و پوسترها و تیزرهای تبلیغاتی جهت اطلاع‌رسانی از خط‌مشی‌ها و فواید سرمایه‌گذاری در این منطقه، ضرورت حمایت از تولیدات داخلی، معرفی قابلیت‌ها و ظرفیت‌های منطقه جهت جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی و تاسیس شرکت‌ها و کارخانه‌ها و رونق هرچه بیشتر این منطقه اقدام نمود. برای بعد فرعی سوم که عدم اطلاع‌رسانی مناسب از خط‌مشی‌های روشن مرتبط با سرمایه‌گذاری است با مشخص کردن دفتر یا مکانی برای ارائه مشاوره به افراد در این راستا در شهرستان که در دسترس عموم باشد می‌تواند گامی موثر در این اساس باشد. حتی در

هنگام برگزاری رویدادها، سمینارها و نمایشگاه‌ها که خیل عظیم اشخاص شهرستان و مسولین هستند نیز می‌توان با ارائه کاتالوگ و بروشور به معرفی روش‌ها و خط‌مشی‌ها و ظرفیت‌ها و حتی تولیدات این منطقه اقدام نمود.

۸- با توجه به هشتمین مانع سرمایه‌گذاری در این منطقه، که عدم حمایت مردم منطقه می‌باشد، برای بعد فرعی اول که عدم استقبال مردم سرخس در خرید تولیدات منطقه می‌توان؛ به لزوم بر معرفی و تاکید بر بازار محلی و شناخت مردم محلی به تولید منطقه به‌عنوان یکی از راه‌کارها اشاره نمود. همچنین، با بالا بردن کیفیت محصولات منطقه جهت ترویج فرهنگ مصرف در بازارهای هدف گام‌های مهمی برداشت. برای بعد فرعی دوم که عدم انگیزه مردم بومی جهت راه‌اندازی کسب و کارها در این منطقه می‌باشد، پیشنهاد می‌شود که، با استقبال از طرح‌های متنوع و نوین و مورد نیاز جوامع بشری جهت تولید داخلی و فراهم‌سازی زمینه برای صادرات کالاهای غیرنفتی و ارائه مشوق‌های مالی و مالیاتی و در انگیزه‌سازی مردم برای راه‌اندازی کسب و کارها اقدام نمود. برای بعد فرعی سوم که عدم مشارکت مردم بومی در سرمایه‌گذاری است، می‌توان با کاهش هزینه‌ها و تعرفه‌های گمرکی، زمینه ترغیب بیشتر سرمایه‌گذاران و صاحبان شرکت‌های تولیدی علاوه برای تولید داخلی برای صادرات نیز فراهم گردد.

توصیه‌های آتی تحقیق

با این پژوهش به شناسایی و اولویت‌بندی موانع سرمایه‌گذاری در منطقه ویژه اقتصادی سرخس پرداخته است، پیشنهاد می‌شود؛ در پژوهش‌های آتی موارد زیر مورد بررسی قرار گیرد:

- ارائه مدلی برای جذب سرمایه‌گذاری‌های کوچک و بزرگ در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور با رویکرد

صادرات تولیدات این مناطق.

- با توجه به این‌که در این پژوهش تنها به شناسایی و اولویت‌بندی موانع سرمایه‌گذاری در منطقه ویژه اقتصادی سرخس پرداخت گردیده لذا پژوهشی با عنوان ارائه راه‌کارهایی جهت برداشتن این موانع می‌تواند گام موثرتری در این راه باشد.

- از آنجایی که موانع سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی از هر کشور به کشور دیگر و حتی از هر منطقه به منطقه دیگر فرق می‌کند و هر منطقه دارای موانع منحصر به فرد خود می‌باشد لذا جا دارد که برای هر منطقه جهت شناسایی و برداشتن این موانع، پژوهشی منحصر به خود آن منطقه انجام گیرد.

- با توجه به این‌که این پژوهش در منطقه ویژه اقتصادی سرخس انجام‌گرفته است پیشنهاد می‌شود تحقیقات مشابه در سایر مناطق ویژه اقتصادی نیز انجام گیرد.

پیشنهادهایی برای محققین آتی محدودیت‌های پژوهش

در ادامه به بعضی از بارزترین محدودیت‌های تحقیق اشاره خواهیم کرد:

- از آنجایی که جامعه و نمونه آماری، مدیران و مسولان شرکت‌های فعال در منطقه ویژه اقتصادی سرخس می‌باشد لذا به دلایل مختلفی از جمله مشغله کاری، مسافرت، تعطیلی موقت کارخانه‌ها و استقرار دفاتر مرکزی در سایر استان‌ها و امکان هماهنگی و تعیین وقت جهت انجام مصاحبه با مشکلاتی رو به رو بود چراکه دسترسی به این دسته از افراد نیاز به زمان بیشتری داشت و گردآوری نمونه‌ها را با دشواری‌هایی روبه‌رو می‌ساخت.

- جامعه آماری این پژوهش کلیه مدیران و مسولان شرکت‌های فعال در منطقه ویژه اقتصادی سرخس می‌باشد بنابراین نتایج حاصل از این تحقیق تنها قابل تعمیم به همین جامعه آماری است و نمی‌توان

کاظمی، اعظم؛ مجید بیگ؛ الهام هادیان و فاطمه حکیمی. (۱۳۹۲). «شناسایی و اولویت بندی عوامل موثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با استفاده از تکنیک TOPSIS». فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی ۱(۴)، صفحات ۷۲-۴۵.

معمارزاده طهران، غلامرضا و الهه امینی. (۱۳۹۳). «شناسایی و اولویت بندی موانع سرمایه‌گذاری خارجی در ایران». فصلنامه رسالت مدیریت دولتی ۳(۵۶)، صفحات ۱۳-۱.

مهدوی، ابولقاسم. (۱۳۸۳). «تحلیلی بر نقش سرمایه‌گذاری خارجی در رشد اقتصادی». مجله تحقیقات اقتصادی، شماره ۶۶، صفحات ۲۰۸-۱۸۱.

وفا، مهرداد و غلامرضا معمارزاده طهران. (۱۳۹۳). «بررسی موانع توسعه سرمایه‌گذاری کشوری زیربنایی در کشور». مطالعات کتبی در مدیریت، (۲)۵، صفحات ۱۴-۱.

Alkon, M. (2018). Do special economic zones induce developmental spillovers? Evidence from India's states. *World Development*, 107, 396-409.

Ahmadzadeh, Bahman and Lotfi, Haidar. (2016). The impact of free zones on international trade; A case study of Kish Azad region. *Scientific research quarterly, new attitudes in human geography*, 9(2), pages 157-177. (In Persian)

Ali Akbari, Ismail and Kamasi, Hossein. (2017). "Evaluation of indicators of urban development strategy (cda) in Kermanshah metropolis". *Journal of Geography and Urban Space Development*, 5th year, number 1 (8), pages 193-210. (In Persian)

Barr, L. (2018). *Special Economic Zones in Jordan: An Economic Action Plan* (Doctoral dissertation, Universite Saint-Paul/Saint Paul University).

Behrouzi-Mafrouzlu, Waqef; Soltani, Alireza and Mirzaei, Massoud (2014). Investigating internal obstacles and limitations of foreign investment in Iran (field study of 300 foreign investment projects covered by the investment law). *Economic Research and Policy Quarterly* 23(74), pp. 193-233. (In Persian)

Duggal, V. G., Saltzman, C., & Klein, L. R. (1999). "Infrastructure and productivity: a nonlinear approach". *Journal of econometrics*, 92(1), 47-74.

Ershova, N. (2017). "Investment climate in Russia and challenges for foreign business: The case of Japanese companies". *Journal of Eurasian studies*, 8(2), 151-160.

- نتایج را به جامعه آماری دیگری تعمیم داد.
- فاصله دور منطقه ویژه اقتصادی سرخس از شهر و عدم وجود وسایل نقلیه عمومی برای رفتن به این منطقه در مواقع لزوم و بالا بودن هزینه‌های رفت و آمد به این منطقه با وسایل نقلیه خصوصی جهت انجام تحقیق و هنگام حضور در منطقه، پاسخگو نبودن بعضی از مدیران به دلیل مشغله‌کاری را می‌توان از محدودیت‌های اساسی مطالعه حاضر دانست.
 - عدم همکاری برخی از افراد موردنظر در تکمیل پرسشنامه‌ها.
 - بوروکراسی و مشکلات اداری در زمینه انجام هماهنگی با مسئولین.

منابع

- احمدزاده، بهمن و حیدر لطفی. (۱۳۹۶). «تاثیر مناطق آزاد بر تجارت بین‌المللی؛ مطالعه موردی منطقه آزاد کیش». فصلنامه علمی پژوهشی، نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، (۲)۹، صفحات ۱۷۷-۱۵۷.
- بهریزی مفروزلو، واقف؛ علیرضا سلطانی و مسعود میرزایی. (۱۳۹۴). «بررسی موانع و محدودیت‌های داخلی سرمایه‌گذاری خارجی در ایران (مطالعه میدانی ۳۰۰ طرح سرمایه‌گذاری خارجی تحت پوشش قانون سرمایه‌گذاری)». فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی ۲۳(۷۴)، صفحات ۲۳۳-۱۹۳.
- جلالی، ام‌البنین؛ حبیب انصاری سامانی و مجید هانفی محمود. (۱۳۹۶). «اثر ریسک سیاسی بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران». فصلنامه علمی پژوهشی، پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی ۸(۲۹)، صفحات ۱۷۴-۱۵۷.
- خاکی، غلامرضا. (۱۳۹۱). «روش تحقیق با رویکردی پایان‌نامه‌نویسی». تهران: انتشارات فوژان، چاپ سوم.
- سلطانی شیرازی، الیزابت. (۱۳۸۷). «بررسی وضعیت منطقه ویژه اقتصادی شیراز (توانمندی‌ها، امکانات و مستندات)». مجله اقتصادی ماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی ۸(۷۹)، صفحات ۴۹-۳۷.
- علی اکبری، اسماعیل و حسین کماسی. (۱۳۹۷). «ارزیابی شاخص‌های استراتژی توسعه شهری (cda) در کلانشهر کرمانشاه». مجله جغرافیا و توسعه فضای شهری، سال پنجم، شماره ۱ پیاپی (۸)،

- Midoun, S., & Ismail, B. (2018). "Digital and Free Trade Zones Impact on Malaysia's Economy and Its Prospects (2000-2018)". *International Journal of Economics and Financial Issues*, 8(4), 39.
- Morrissey, O., & Udomkerdmongkol, M. (2012). Governance, private investment and foreign direct investment in developing countries. *World development*, 40(3), 437-445.
- Mattingly, M. (2001). Spatial planning for urban infrastructure investment: a guide to training and practice.
- Mourao, P. R. (2018). What is China seeking from Africa? An analysis of the economic and political determinants of Chinese Outward Foreign Direct Investment based on Stochastic Frontier Models. *China Economic Review*, 48, 258-268.
- Pan, W. H., & Ngo, X. T. (2016). Endogenous growth theory and regional performance: The moderating effects of special economic zones. *Communist and Post-communist Studies*, 49(2), 113-122.
- Papadopoulos, N., Ibrahim, Y., De Nisco, A., & Napolitano, M. R. (2018). The Role of Country Branding in Attracting Foreign Investment: Country Characteristics and Country Image. *MERCATI E COMPETITIVITA*, 2, 85-108.
- Rentschler, J., Bleischwitz, R., & Flachenecker, F. (2018). On imperfect competition and market distortions: the causes of corporate under-investment in energy and material efficiency. *International Economics and Economic Policy*, 15(1), 159-183.
- Soltani Shirazi, Elizabeth. (2008). Investigating the status of Shiraz Special Economic Zone (capabilities, facilities and documentation). *Monthly economic magazine examining economic issues and policies* 8 (79 and 80), pages 37-49. (In Persian)
- Sosnovskikh, S. (2017). "Industrial clusters in Russia: The development of special economic zones and industrial parks". *Russian Journal of Economics*, 3(2), 174-199.
- Savoia, G. & Gaicu, M. (2014). "Foreign Direct Investment Models, Based on Country Risk for Some Post-Socialist Central and Eastern European Economies". *Procedia Economics and Finance*, 10, 249-260.
- Varghese, J., & Joseph, A. (2018). A Comparative Study on Markowitz Mean-Variance Model and Sharpe's Single Index Model in the Context of Portfolio
- Frick, S. A., Rodriguez-Pose, A., & Wong, M. D. (2018). Toward Economically Dynamic Special Economic Zones in Emerging Countries. *Economic Geography*, 1-35.
- Ge, W. (1999). Special economic zones and the opening of the Chinese economy: Some lessons for economic liberalization. *World Development*, 27(7), 1267-1285.
- Jalali, Umm al-Binin; Ansari Samani, Habib and Hatefi Majumard, Majid. (2016). The effect of political risk on foreign direct investment in Iran. *Scientific Research Quarterly, Economic Growth and Development Research* 8 (29), pages 157-174. (In Persian)
- Khaki, Gholamreza. (2011). Research method with a thesis writing approach. Tehran: Fujan Publications, third edition. (In Persian)
- Kazemi, Azam; Beyk, Majid; Hadian, Elham and Hakimi, Fatemeh. (2012). Identifying and prioritizing factors affecting the attraction of foreign direct investment using the TOPSIS technique. *Financial and Economic Policy Quarterly* 1 (4), pages 45-72. (In Persian)
- Liptak, F., Klasova, S., & Kovac, V. (2015). Special Economic Zone Constitution According to Cluster Analysis. *Procedia Economics and Finance*, 27, 186-193.
- Medvedev, D. (2016). "Social and economic development of Russia: Finding new dynamics". *Russian Journal of Economics*, 2(4), 327-348.
- Memarzadeh Tehran, Gholamreza and Amini, Elaha. (2013). Identification and prioritization of foreign investment obstacles in Iran. *Governmental Management Mission Quarterly*. 3(56), pages 1-13. (In Persian)
- Magnier-Watanabe, R., & Lemaire, J. P. (2017). Inbound foreign direct investment in Japan: A typology. *International Business Review*.
- Mahdavi, Abulqasem. (2005). "An analysis of the role of foreign investment in economic growth". *Journal of Economic Research*, No. 66, pages 181-208. (In Persian)
- Myachin, D. A., Royzen, A. M., & Pershikov, A. N. (2015). Regional features of attracting Foreign investments into the Russian economy. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 166, 131-134.

Investment.

Wafa, Mehrdad, and Memarzadeh Tehran, Gholamreza. (2014). Investigating the obstacles to the development of national infrastructure investment in the country. *Quantitative Studies in Management*, 5(2), pp. 1-14. (In Persian)

Wang, J. (2013). "The economic impact of special economic zones: Evidence from Chinese municipalities". *Journal of development economics*, 101, 133-147.

